

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Δ Η Μ Ο Σ Θ Ε Ν Ο Υ Σ
"ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ,"

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΧVΙΙΙ, 225 R. Πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὐχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, ὄσων εὐνοίαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τοσαύτην ὑπάροξαι μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα, ἔπειθ' ὅπερ ἐστὶ μάλισθ' ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας τε καὶ δόξης, τοῦτο παραστήσαι τοὺς θεοὺς ὑμῖν, μὴ τὸν ἀντίδικον σύμβουλον ποιήσασθαι περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ (σχέτιον γὰρ ἂν εἶη τοῦτό γε), 2. ἀλλὰ τοὺς νόμους καὶ τὸν ὄρκον, ἐν ᾧ πρὸς ἅπασιν τοῖς ἄλλοις δικαίοις καὶ τοῦτο γέγραπται, τὸ ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροάσασθαι. Τοῦτο δ' ἐστὶν οὐ μόνον τὸ μὴ προκατεγνωκέναι μηδέν, οὐδὲ τὸ τὴν εὐνοίαν ἴσην ἀμφοτέροις ἀποδοῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸ τῇ τάξει καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, ὡς βεβούληται καὶ προήρηται τῶν ἀγωνιζομένων ἕκαστος, οὕτως εἶσαι χρήσασθαι.

3. Πολλὰ μὲν οὖν ἔγωγ' ἐλαττοῦμαι κατὰ τουτονὶ τὸν ἀγῶνα Αἰσχίνου, δύο δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ μεγάλα, ἐν μὲν ὅτι οὐ περὶ τῶν ἴσων ἀγωνίζομαι· οὐ γὰρ ἐστὶν ἴσον νῦν ἐμοὶ τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας διαμαρτεῖν καὶ τού-

1. Πόλιν λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐννοοῦσαν κυρίως αὐτὸ ποῦ λέγομεν σήμερον κράτος. Ἐπίσης, ὅταν ἔλεγαν πολιτεία ἐννοοῦσαν τὸ πολίτευμα - σύνταγμα. Ἄλλοτε ὁμοίως ἢ λέξις πολιτεία ἐσήμαινε καὶ τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐνίοτε καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς πολιτείας. Ὅταν ὁμοίως ἔλεγον «ἡ πολιτεία τοῦ Α προσώπου ἢ ρήτορος» ἐννοοῦσαν τὴν πολιτικὴν του δρασίαν ἢ τὴν πολιτικὴν του ἰδεολογίαν κλπ.

2. Βλ. τὸν λόγον τοῦ Αἰσχίνου : κατὰ Κτησιφώντος 205, ἔπου δ' Αἰσχίνης συνιστᾷ εἰς τοὺς δικαστὰς ν' ἀπαγορεύσουν εἰς τὸν

1. Πρώτον μὲν, κύριοι δικασταί, εὐχομαι εἰς ὄλους τοὺς θεοὺς καὶ εἰς ὄλας τὰς θεάς κατὰ τὸν σημερινὸν δικαστικὸν ἀγῶνα, ὅπως ὄσην τρέφω ἀνέκαθεν εὐμένειαν καὶ διὰ τὴν πόλιν¹ καὶ διὰ σᾶς ὄλους, τόσην γὰρ εὐρω ἐκ μέρους σας κατὰ τὴν σημερινὴν δίκην. Ἐπειτα δὲ (παρακαλῶ τοὺς θεοὺς) γὰρ σᾶς ἐμβάλουν τὴν ἰδέαν, πρᾶγμα ποῦ ἀλλωστε εἶναι πρὸς τιμὴν σας καὶ ἐξυπηρετικὸν τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς (δικαστικῆς) ὑπολήψεώς σας, γὰρ μὴ λάβετε ὑπ' ὄψιν τὰς συμβουλάς τοῦ ἀντιδίκου μου² ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον πρέπει γὰρ κάμω τὴν ἀπολογία (διότι τοῦτο θὰ ἦτο σκληρόν),³ ἀλλὰ γὰρ λάβετε ὑπ' ὄψιν σας τὸ τί ὀρίζουν οἱ νόμοι καὶ τί διαλαμβάνει ὁ (δικαστικὸς) ὄρκος, εἰς τὸν ὅποιον μαζὶ μὲ ὄλας τὰς ἄλλας δικαίας διατάξεις του εἶναι γραμμένον καὶ τοῦτο : ὅτι πρέπει γὰρ ἀκροάζεσθε καὶ τοὺς δύο διαδίκους κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Αὕτη ἡ διάταξις σημαίνει ὅχι μόνον ὅτι δὲν πρέπει γὰρ μὴ καταδικάσετε κανένα πρὸ τῆς ἀπολογίας του, οὔτε πάλιν σημαίνει μόνον ὅτι πρέπει γὰρ δείξετε ἴσην εὐμένειαν πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς δικαζομένους, ἀλλὰ σημαίνει ἀκόμη ὅτι πρέπει γὰρ ἀφήσετε ἐλεύθερον τὸν καθένα ἐκ τῶν δικαζομένων γὰρ κανονίσῃ τὴν σειρὰν τῶν ἐπιχειρημάτων του καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀπολογίας του, ὅπως θέλει καὶ ὅπως τοῦ ἀρέσει.

3. Εἰς πολλὰ μὲν σημεία εὐρίσκομαι βεβαίως εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τοῦ Αἰσχίνου κατὰ τὴν παροῦσαν δίκην. Δύο δὲ ἐκ τούτων, κύριοι δικασταί, εἶναι καὶ τὰ σπουδαιότερα : Πρώτον μὲν ὅτι δὲν ἀγωνίζομαι δι' ἴσα πράγματα μὲ τὸν Αἰσχίνην· διότι τὸ γὰρ χάσω ἐγὼ τὴν εὐνοϊάν σας, ὁ δὲ Αἰσχίνης γὰρ μὴ κερδίσῃ τὴν δίκην, δὲν

Δημοσθένην γὰρ ἀπολογηθῆ κατὰ τὸν τρόπον ποῦ θὰ θελήσῃ. (Ὁ κατὰ Κτησιφῶντος λόγος τοῦ Αἰσχίνου ἔχει μεταφρασθῆ εἰς τὴν σειρὰν τῆς παρούσης Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 11).

τω μὴ ἐλεῖν τὴν γραφήν, ἀλλ' ἐμοὶ μὲν—οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν ἀρχόμενος τοῦ λόγου, οὗτος δ' ἐκ περιουσίας μου κατηγορεῖ. Ἔτερον δ' ὃ φύσει πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει, τῶν μὲν λοιδοριῶν καὶ τῶν κατηγοριῶν ἀκούειν ἡδέως, τοῖς ἐπαινοῦσι δ' αὐτοὺς ἄχθεσθαι.

4. Τούτων τοίνυν ὃ μὲν ἐστὶ πρὸς ἡδονήν, τούτῳ δέδοται, ὃ δὲ πᾶσιν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐνοχλεῖ, λοιπὸν ἐμοί. Καὶ μὲν εὐλαβοῦμενος τοῦτο μὴ λέγω τὰ πεπραγμένα ἐμαυτῷ, οὐκ ἔχειν ἀπολύσασθαι τὰ κατηγορημένα δόξω οὐδ' ἐφ' οἷς ἀξιῶ τιμᾶσθαι δεικνύναι· ἐὰν δ' ἐφ' ἃ καὶ πεποίηκα καὶ πεπολίτευμαι βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγκασθήσομαι περὶ ἐμαυτοῦ. Πειράσομαι μὲν οὖν ὡς μετριώτατα τοῦτο ποιεῖν· ὅτι δ' ἂν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀναγκάζῃ, τούτου τὴν αἰτίαν οὗτός ἐστι δίκαιος ἔχειν ὃ τοιοῦτον ἀγῶνα ἐνστησάμενος.

5. Οἶμαι δ' ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάντας ἂν ὁμολογήσαι κοινὸν εἶναι τουτονὶ τὸν ἀγῶνα ἐμοί τε καὶ Κτησιφῶντι καὶ οὐδὲν ἐλάττονος ἄξιον σπουδῆς ἐμοί· πάντων μὲν γὰρ ἀποσιτερεῖσθαι λυπηρὸν ἐστὶ καὶ χαλεπὸν, ἄλλως τε καὶ ὑπ' ἐχθροῦ τῷ τοῦτο συμβαίνη, μάλιστα δὲ τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας καὶ φιλανθρωπίας, ὅσῳ περ καὶ τὸ τυχεῖν τούτων μέγιστόν ἐστιν.

6. Περὶ τούτων δ' ὄντος τουτουὶ τοῦ ἀγῶνος, ἀξιῶ καὶ δέομαι πάντων ὁμοίως ὑμῶν ἀκοῦσαί μου περὶ τῶν κατηγορημένων ἀπολογουμένου δικαίως, ὥσπερ οἱ νόμοι κελεύουσιν, οἷς ὃ τιθεὶς ἐξ ἀρχῆς Σόλων, εὖνους ὦν ὑμῖν

1. Ὁ Δημοσθένης θέλει νὰ πῇ : «ἐγὼ μὲν τὰ παίζω ὅλα μὲ αὐτὴν τὴν δίκην», δηλαδή, κινδυνεύω νὰ τὰ χάσω ὅλα καὶ ὑπόληψιν καὶ τιμὴν.

2. Τῶν ὄσων ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ μου θὰ εἶπω. Δηλαδή ὁ Διοχίτης εἶναι ὁ αἰτίος διότι ἀναγκάζομαι νὰ περιαιτολογήσω.

εἶναι τὸ ἴδιο ἄ πρᾶγμα. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ μὲν—ὄχι δὲν τὸ λέγω, διότι δὲν θέλω εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μου νὰ κακομελετήσω τίποτε διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. αὐτὸς δὲ ἔχει πολλὰ πλεονεκτήματα ἀπέναντί μου ὡς κατήγορος (ἀφοῦ δὲν διατρέχει κανένα κίνδυνον). Τὸ ἄλλο δὲ σημεῖον (ποῦ καθιστᾷ μειονεκτικὴν τὴν θέσιν μου ἀπέναντι τοῦ Αἰσχίνου) εἶναι ὅτι ἀπὸ φυσικὸν τοὺς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκούουσι μὲ εὐχαρίστησιν μὲν τὰς ἐναντίον τῶν ἄλλων κακολογίας καὶ κατηγορίας, δυσφοροῦσι δὲ ἐναντίον ἐκείνων ποῦ ἐπαινοῦσι τὸν ἑαυτὸν τους.

4. Ἐκεῖνο λοιπὸν ποῦ προκαλεῖ εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς ἀκροαζομένους, τοῦτο τὸ ἔχει ὁ Αἰσχίνης, ἐκεῖνο δὲ ποῦ γενικῶς ἐνόχλει τὸν κόσμον μένει σὲ μένα.

Καὶ εἰάν, διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν ἐνόχλησίν σας συστελλόμενος, δὲν ὁμιλήσω δι' ἐκεῖνα ποῦ ἔχω κάμει (ὕπερ τῆς πολιτείας), τότε θὰ φανῶ πῶς δὲν ἤμπορῶ νὰ ἀποδείξω ψευδεῖς τὰς ἐναντίον μου κατηγορίας, οὔτε καὶ ν' ἀποδείξω ὅλα ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου ἄξιον τιμῆς. Ἐάν δὲ πάλιν προχωρῶ εἰς τὴν διήγησιν τῶν ἰδιωτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν μου πράξεων, τότε θ' ἀναγκασθῶ πολλὰς φορές νὰ ὁμιλῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. Θὰ προσπαθῶ βεβαίως (εἰάν ἀναγκασθῶ νὰ κάμω λόγον διὰ τὸν ἑαυτὸν μου) νὰ μὴν εἰπῶ παρὰ μόνον ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν ἀπολογία μου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅταν ἀπὸ τὴν ἀδύνατον ἀνάγκην τῶν πραγμάτων ἀναγκάζωμαι νὰ περιαιτολογήσω, εἶναι δίκαιον αὐτὸς (ὁ κύριος) νὰ φέρῃ τὴν εὐθύνην, ἐφόσον αὐτὸς ἐπροκάλεσε τὴν παρούσαν δίκην.

5. Νομίζω δὲ, κύριοι δικασταί, ὅτι ὅλοι σας θὰ παραδεχθῆτε, ὅτι ὁ σημερινὸς δικαστικὸς ἀγὼν εἶναι ἀγὼν κοινὸς δι' ἐμὲ καὶ τὸν Κτησιφῶντα, καὶ ὅτι καθόλου δὲν ἔχει δευτερεύουσαν σημασίαν δι' ἐμὲ· διότι εἶναι ὀχληρὸν καὶ ἀβάστακτον νὰ τὰ χάσῃ κανεὶς ὅλα καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις καὶ μάλιστα εἰάν τὸ πάθῃ αὐτὸ ἀπὸ κάποιον ἐχθρόν. Πρὸ πάντων δὲ νὰ χάσῃ κανεὶς τὴν ἰδικὴν σας εὐμένειαν καὶ καλωσύνην, ὅσον ἀντιθέτως μεγάλο πρᾶγμα εἶναι νὰ τὰ κερδίσῃ κανεὶς καὶ τὰ δύο.

6. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τούτων διεξάγεται ὁ σημερινὸς δικαστικὸς ἀγὼν, νομίζω δίκαιον καὶ σᾶς ἱκετεύω ὅλους σας νὰ μὲ ἀκούσετε ἀπολογούμενον κατὰ τὰς ἐναντίον μου κατηγορίας. μὲ τρόπον νόμιμον καθὼς ὀρίζουσι οἱ νόμοι τοὺς ὁποίους πρῶτος ἐθέσπισεν ὁ Σόλων ποῦ σᾶς ἀγαποῦσε καὶ ἦτο φίλος τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἐνόμιζε πῶς θὰ

καὶ δημοτικός, οὐ μόνον τῷ γράψαι κυρίους ᾧετο δεῖν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς δικάζοντας ὑμᾶς ὁμωμοκέναι.

7. Οὐκ ἀπιστῶν ὑμῖν, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται, ἀλλ' ὁρῶν ὅτι τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολάς, αἷς ἐκ τοῦ πρότερος λέγειν ὁ διώκων ἰσχύει, οὐκ ἔνι τῷ φεύγοντι παρελθεῖν, εἰ μὴ τῶν δικαζόντων ἕκαστος ὑμῶν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν διαφυλάττων καὶ τὰ τοῦ λέγοντος ὑστέρου δίκαια εὐνοϊκῶς προσδέξεται, καὶ παρασχὼν ἑαυτὸν ἴσον καὶ κοινὸν ἀμφοτέροις ἀκροατὴν οὕτω τὴν διάγνωσιν ποιήσεται περὶ πάντων.

228 8. Μέλλων δὲ τοῦ τε ἰδίου βίου παντός, ὥς ἔοικε, λόγον διδόναι τήμερον καὶ τῶν κοινῇ πεπολιτευμένων βούλομαι πάλιν τοὺς θεοὺς παρακαλέσαι, καὶ ἐναντίον ὑμῶν εὔχομαι πρῶτον μὲν, ὄσσην εὐνοίαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τосαύτην ὑπάρξαι μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα, ἔπειθ' ὅτι μέλλει συνοίσειν καὶ πρὸς εὐδοξίαν κοινῇ καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἑκάστῳ, τοῦτο παραστῆσαι τοὺς θεοὺς πᾶσιν ὑμῖν περὶ ταυτησὶ τῆς γραφῆς γνῶναι.

9. Εἰ μὲν οὖν περὶ ᾧν ἐδίωκε μόνον κατηγορήσεν Ἀίσχίνης, καὶ γὰρ περὶ αὐτοῦ τοῦ προβουλεύματος εὐθύς ἂν ἀπελογούμην· ἐπειδὴ δ' οὐκ ἐλάττω λόγον τᾶλλα διεξιῶν ἀνήλωκε καὶ τὰ πλεῖστα κατεψεύσατό μου, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω καὶ δίκαιον ἅμα βραχέα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν τοῖς ἔξωθεν λόγοις ἠγμένοσ ἀλλοτριώτερον τῶν ὑπὲρ τῆς γραφῆς δικαίων ἀκούῃ μου.

1. Π ρ ο β ο υ λ ε υ μ α = «Τὸ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθὲν πρὶν εἰς τὸν δῆμον εἰσενεχθῆναι» (Ἄρποκρατίων). Οἱαδήποτε πρότασις νόμου πρὶν εἰσαχθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἔπρεπε νὰ ἐγκριθῆ προηγουμένως ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν εἰσαχθεῖσαν εἰς τὴν Βουλὴν πρότασιν τοῦ Κτησιφώντος. Ἡ Βουλὴ ἔργον εἶχε νὰ π ρ ο β ο υ λ ε υ σ η. Δηλαδή δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφασίζῃ ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὰ ζητήματα ποὺ ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἢ ἐγκρίσῃ καὶ ἢ γνώμῃ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Συνεπῶς τὰ π ρ ο β ο υ λ ε υ μ α τ α (=τὰς ἀποφάσεις τῆς Βουλῆς) τὰ ἔκρινε καὶ τὰ ἐψήφισεν ἡ λαϊκὴ

ἔχουν κύρος ὄχι μόνον ἐὰν προταθοῦν ἐγγράφως (εἰς τὴν λαϊκὴν συνέλευσιν) ἀλλὰ καὶ ἐὰν οἱ δικασταὶ ὀρκισθοῦν εἰς αὐτούς.

7. Καὶ αὐτὸ ὄχι, καθὼς τουλάχιστον ἐγὼ φρονῶ, διότι δὲν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς σᾶς, ἀλλὰ διότι ἔβλεπεν ὅτι ὁ κατηγορούμενος δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς διαβολὰς διὰ τῶν ὁποίων ὁ κατήγορος ὑπερισχύει, ὡς ὁμιλῶν πρωτύτερα, ἐὰν μὴ καθένας ἀπὸ σᾶς φυλάττων τὸν πρὸς τοὺς θεοὺς ὀφειλόμενον σεβασμόν, δεχθῆ με εὐμένειαν καὶ τὰς δικαιολογίας τοῦ μετὰ τὸν κατήγορον ὁμιλοῦντος κατηγορουμένου καὶ ἔτσι ἀφοῦ ἀκούσῃ καὶ τοὺς δυὸ ἀντιδίκους με ἀμεροληψίαν καὶ ἰσότητα ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του ἐφ' ὄλων τῶν ὑπὸ τὴν κρίσιν του ζητημάτων.

8. Ἐπειδὴ πρόκειται λοιπόν, καθὼς φαίνεται, νὰ λογοδοτήσω σήμερον, δι' ὀλόκληρον τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον μου, θέλω νὰ ἐπικαλεσθῶ πάλιν τοὺς θεοὺς καὶ ἐνώπιόν σας εὐχομαι πρῶτον μὲν νὰ μοῦ δοθῆ ἐκ μέρους σας κατὰ τὸν σημερινὸν δικαστικὸν ἀγῶνα, τόση εὐμένεια, ὅσην ἔξακολουθῶ νὰ ἔχω καὶ διὰ τὴν πόλιν, καὶ δι' ἕνα ἕκαστον ἀπὸ σᾶς ἰδιαιτέρως, ἔπειτα δὲ εὐχομαι νὰ σᾶς ἐμπνεύσουν ὅλους σας οἱ θεοὶ νὰ ἐκδώσετε περὶ τῆς σημερινῆς δίκης τοιαύτην ἀπόφασιν ἢ ὁποῖα καὶ συμφέρουσα νὰ εἶναι εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ συντελέσῃ διὰ τὴν καλὴν ὑπόληψιν ὄλων σας (δικαστῶν καὶ ἀκροατῶν) καὶ ν' ἀποδείξῃ τὴν εὐσέβειαν τοῦ καθενός σας.

9. Ἐὰν μὲν λοιπόν ὁ Αἰσχίνης με κατηγορεῖ μόνον δι' ὅσα προφορικῶς ἐνώπιόν σας κατήγγειλεν ἐναντίον μου, τότε θ' ἀπελογούμην ἀπευθείας χωρὶς παρεκβάσεις, διὰ τὸ περὶ οὗ πρόκειται προβούλευμα¹. Ἐπειδὴ ὁμως οὗτος διηγούμενος ἐν λεπτομερείᾳ πράγματα εὐρισκόμενα ἔξω τῆς προκειμένης ὑποθέσεως καὶ ἐξέθεσε ἕνα σωρὸ λόγους δι' αὐτὰ καὶ ἀράδιασε ἐναντίον μου πάρα πολλὰ ψεύματα, νομίζω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον νὰ εἶπω πρῶτον ὀλίγα, κύριοι δικασταί, πρὸς ἀνασκευὴν τούτων καὶ κυρίως διὰ νὰ μὴ παρασυρθῆ κανεὶς ἀπὸ σᾶς ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ κατήγορος ἔξω τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἐναντίον μου, καὶ ἀκούῃ με κάποιαν ἀδιαφορίαν τὴν ὑπεράσπισίν μου δι' ὅσα με κατηγοροῦν.

¹συνέλευσις (Ἐκκλησία τοῦ δήμου). Ἡ Βουλὴ μόνον εἰς ὠρισμένας κυρίως διοικητικὰς ὑποθέσεις εἶχε πρωτοβουλίαν καὶ ἀρμοδιότητα καὶ εἰς ὠρισμένας πάλιν περιπτώσεις ἤσκει καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν.

10. Περὶ μὲν δὴ τῶν ἰδίων ὅσα λοιδορούμενος βεβλάσφημηκε περὶ ἐμοῦ· θεάσασθε ὡς ἀπλᾶ καὶ δίκαια λέγω. Εἴ μὲν ἴστε με τοιοῦτον οἷον οὗτος ἤτιᾶτο (οὐ γὰρ ἄλλοθὶ που βεβίωκα ἢ παρ' ὑμῖν), μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε, μηδ' εἰ πάντα τὰ κοινὰ ὑπέρευν πεπολίτευμαι, ἀλλ' ἀνασιάντες καταψηφίσασθε ἤδη· εἰ δὲ πολλῶ βελτίω τούτου καὶ ἐκ βελτιόνων, καὶ μηδενοῦς τῶν μειρίων, ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς λέγω, χεῖρονα καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς ὑπειλήφατε καὶ γιγνώσκετε, τούτῳ μὲν μηδ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων πιστεύετε (δῆλον γὰρ ὡς ὁμοίως ἅπαντ' ἐπλάττετο), ἐμοὶ δ', ἦν παρὰ πάντα τὸν χρόνον εὐνοίαν ἐνδέδειχθε ἐπὶ πολλῶν ἀγῶνων τῶν πρότερον, καὶ νυνὶ παράσχεσθε.

229 11. Κακοήθης δ' ὢν, Αἰσχίνη, τοῦτο παντελῶς εὐηθὲς ᾧήθης, τοὺς περὶ τῶν πεπραγμένων καὶ πεπολιτευμένων λόγους ἀφέντα με πρὸς τὰς λοιδορίας τὰς παρὰ σοῦ τρέψασθαι. Οὐ δὴ ποιήσω τοῦτο· οὐχ οὕτω τετύφωμαι· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῶν πεπολιτευμένων ἢ κατεψεύδου καὶ διέβαλλες, αὐτίκα ἐξετάσω, τῆς δὲ πομπείας ταύτης τῆς ἀνέδην οὕτως ἐγεγενημένης ὕστερον, ἂν βουλομένοις ἀκούειν ἢ τουτοισὶ, μνησθήσομαι.

12. Τὰ μὲν οὖν κατηγορημένα πολλὰ καὶ δεινὰ, καὶ περὶ ὧν ἐνίων μεγάλας καὶ τὰς ἐσχάτας οἱ νόμοι διδόασιν τιμωρίας· τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἢ προαίρεσις αὐτῆ ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν καὶ προπηλακισμόν ὁμοῦ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν μέντοι κατηγοριῶν καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν εἰρημένων, εἴπερ ἦσαν ἀληθεῖς, οὐκ ἐνὶ τῇ πόλει δίκην ἀξίαν λαβεῖν, οὐδ' ἐγγύς.

1. Ἐδῶ ὁ Δημοσθένης μεταχειρίζεται σχῆμα λόγου, τὸ λεγόμενον ἀπὸστροφῆ, δηλαδή ἀφήνει τοὺς δικαστὰς καὶ στρέφεται πρὸς τὸν κατήγορόν του, τὸν Αἰσχίνην.

10. Διὰ μὲν λοιπὸν τὰ ἀφορῶντα τὸν ἰδιωτικὸν μου βίον, ὅσα δηλαδὴ οὗτος ὑβρίζων μὲ ἐκακολόγησε, κοιτάξατε πόσον ἀπλᾶ καὶ δίκαια εἶναι αὐτὰ ποῦ λέγω (πρὸς ἀναίρεσιν των)· ἐὰν μὲν μὲ γνωρίζετε τοιοῦτον ὁποῖον μὲ παρέστησεν οὗτος κατηγορῶν (καὶ μὲ ξέρετε καλὰ διότι δὲν ἔζησα ἀλλοῦ πουθενᾶ παρὰ ἐδῶ, ἀνάμεσά σας) μὴ ἀνεχθῆτε οὔτε τσιμουδιὰν γὰ βγάλω, οὔτε καὶ ἂν ἀκόμη διηύθυνα τὰ κοινὰ κάτι παραπάνω ἀπὸ καλὰ, ἀλλὰ καταδικάσατέ με τώρα ἀμέσως. Ἐὰν ὁμως μὲ ξέρετε ὅτι εἶμαι πολὺ καλύτερος ἀπ' αὐτὸν καὶ ὅτι κατάγομαι ἀπὸ γονεῖς καλυτέρους τῶν ἰδικῶν του, καὶ ὅτι δὲν εἶμαι κατώτερος κανενὸς ἀπὸ τοὺς χρηστοὺς πολίτας, γιὰ νὰ μὴ εἰπῶ τίποτε ἄλλο διὰ τὸν ἑαυτὸν μου ποῦ θὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ, καὶ ἐὰν γνωρίζετε καὶ νομίζετε πῶς εἴμεθα τέτοιοι (χρηστοὶ) καὶ ἐγὼ καὶ οἱ συγγενεῖς μου, τότε εἰς μὲν τὸν Αἰσχίνην μὴτε διὰ τὰς ἄλλας ἐναντίον μου κατηγορίας του δίδετε πίστιν (διότι φανερόν εἶναι ὅτι ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἶπεν ἦσαν πλαστά), εἰς ἐμὲ δὲ δείξατε πάλιν τὴν εὐμένειαν ἐκείνην τὴν ὁποῖαν πάντοτε ἐπὶ ἄλλων πολλῶν δικαστικῶν ἀγώνων, γενομένων κατὰ τὸ παρελθόν, ἐδείξατε.

11. Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ εἶσαι, κύριε Αἰσχίνη, δόλιος, σοῦ πέρασεν ἢ ἐντελῶς βλακώδης ἰδέα, ὅτι ἐγὼ θ' ἀφήσω τοὺς λόγους τοὺς ἀφορῶντας τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς πράξεις μου τὰς σχετιζομένας μὲ τὴν δημοσίαν μου ζωὴν καὶ θὰ καταπιασθῶ μὲ τὰς ἐναντίον μου κακολογίας σου. Ὅχι, δὲν θὰ κάμω ἓνα τέτοιο πράγμα, διότι δὲν εἶμαι τόσο μωρός. Ἀλλὰ πρῶτα θὰ ἐξετάσω τὰ σχετικὰ μὲ τὴν δημοσίαν μου ζωὴν, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σὺ ψευδῶς ἀνέφερες ἐναντίον μου καὶ μὲ διέβαλες, καὶ ὕστερον θὰ κάμω λόγον διὰ τὰς λοιδορίας σου μὲ τὰς ὁποίας μὲ τὸ σωρὸ μὲ ἐφόρτωσες, ἐὰν ἐννοεῖται ἔχρουν τὴν διάθεσιν οἱ κύριοι δικασταὶ γὰ μὲ ἀκούσουν.

12. Αἰ μὲν λοιπὸν κατ' ἐμοῦ κατηγορεῖται εἶναι πολλαὶ καὶ διὰ μερικὰς τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν μεγάλας καὶ ἐσχάτας τιμωρίας· εἰς τὸν σημερινὸν ὁμως δικαστικὸν ἀγῶνα ὁ σκοπὸς τοῦ Αἰσχίνου ἔχει ἐλατήρια ἐχθρικά, ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸ νὰ μὲ κακολογήσῃ, γὰ μὲ ὑβρίσῃ, γὰ μὲ ἐξευτελίσῃ, καὶ εἰς κάθε τι ἄλλο ὁμοίον μὲ αὐτά. Καὶ διὰ γὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτὸ κατεσκεύασε τὴν παροῦσαν κατηγορίαν. Ἐὰν ὁμως ἦσαν ἀληθινὰ αἱ κατηγορεῖται του, τότε δὲν θὰ μπορούσε ἢ πόλις γὰ μὲ τιμωρήσῃ ἀνταξίως τῶν ἐγκλημάτων μου, οὔτε καὶ κατὰ προσέγγισιν.

13. Οὐ γὰρ ἀφαιρεῖσθαι δεῖ τὸ προσελθεῖν τῷ δήμῳ καὶ λόγου τυχεῖν, οὐδ' ἐν ἐπηρείας τάξει καὶ φθόνου τοῦτο ποιεῖν· οὔτε μὰ τοὺς θεοὺς ὀρθῶς ἔχον οὔτε πολιτικὸν οὔτε δίκαιόν ἐστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· ἀλλ' ἐφ' οἷς ἀδικοῦντά με ἑώρα τὴν πόλιν, οὐσί γε τηλικούτοις ἡλίκα νῦν ἐτραγώδει καὶ διεξήει, ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις παρ' αὐτὰ τὰδικήματα χρῆσθαι, εἰ μὲν εἰσαγγελίας ἄξια πράττοντα ἑώρα, εἰσαγγέλλοντα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον εἰς κρίσιν καθιστάντα παρ' ὑμῖν, εἰ δὲ γράφοντα παράνομα, παρὰ νόμων γραφόμενον· οὐ γὰρ δήπου Κτησιφῶντα μὲν δύναται διώκειν δι' ἐμέ, ἐμὲ δ', εἴπερ ἐξελέγξειν ἐνόμιζεν, αὐτὸν οὐκ ἂν ἐγράφατο. 14. Καὶ μὴν εἴ τι τῶν ἄλλων ὧν νυνὶ διέβαλλε καὶ διεξήει ἢ καὶ ἄλλ' ὀτιοῦν ἀδικοῦντά με ὑμᾶς ἑώρα, εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων καὶ τιμωρίαι καὶ ἀγῶνες καὶ κρίσεις πικρὰ καὶ μεγάλα ἔχουσαι τὰπιτίμια, καὶ 230 τούτοις ἐξῆν ἅπασι χρῆσθαι κατ' ἐμοῦ, καὶ ὅπηνίκα ἐφαίνετο ταῦτα πεποιηκῶς καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κεχρημένος τοῖς πρὸς ἐμέ, ὡμολογεῖτ' ἂν ἢ κατηγορία τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. 15. Νῦν δ' ἐκσιτὰς τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας ὁδοῦ καὶ φυγῶν τοὺς παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἐλέγχους, τοσοῦτοις ὕστερον χρόνοις αἰτίας καὶ σκώμματα καὶ λοιδορίας συμ

1. Εἰσαγγελία: ἡ δημοσία κατηγορία ἢ καταγγελία εἰσαγομένη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Πεντακοσίων καὶ κάποτε καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἐάν δὲ ἡ καταγγελία ἐγένετο δεκτὴ (ἐδέξαντο τὴν εἰσαγγελίαν), παρέπεμπον αὐτὴν εἰς τὸ ἀρμόδιον Ἡλιαστικὸν δικαστήριον, πρὸς ἐκδίκασιν. Ἐνίοτε δὲ μὴ ἢ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπετέλει αὐτὴ τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἤκουε τὴν κατηγορίαν, ὡς συνέβη κατὰ τὴν δίκην τῶν 10 στρατηγῶν, μετὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν (βλ. Ἐενοφ. Ἑλληνικά I, 7). Ὁ Ὑπερείδης (ὑπὲρ Ἐὐξεν. 22 καὶ ἐπ.) ἀναφέρει νόμον εἰσαγγελτικόν, ἐπιτρέποντα εἰσαγγελλῆν: α) ἐπὶ ὑποθέσεως ἐχούσης ἀντικείμενον κατηγορίαν ἀντικαθεστωτικῆς φύσεως, β) κατηγορίαν ἐσχάτης προδοσίας, γ) εἰάν ρήτωρ τις (πολιτικὸς ἀρχηγός) δὲν λέγῃ τὰ ἄριστα εἰς τὸν δῆμον καὶ γρηματίζεσθαι. Ὁ Ἀρποκρατίων λέγει ὅτι ἡ εἰσαγγελία ἐχρησιμοποιεῖτο «ἐπὶ δημοσίοις ἀδικήμασι μεγίστοις καὶ ἀναβολὴν μὴ ἐπι-

13. Ἐὰν δὲ δὲν ἀπέβλεπε εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, τότε δὲν θὰ προσπαθοῦσε νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχω νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἀπολογηθῶ, οὔτε καὶ θὰ ἐγένετο κατήγορός μου με φθόνον καὶ ἐχθρικὴν διάθεσιν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον, μὰ τοὺς θεούς, οὔτε σωστόν, οὔτε ἐλευθέρας πολιτείας ἴδιον, οὔτε δίκαιον, εἶναι, κύριοι δικασταί. Μὰ ἔπρεπε δι' ὅσα μὲ ἔβλεπεν ὅτι ἀδικῶ τὴν πολιτείαν, ἀφοῦ τόσον μέγαρα ἦσαν τὰ ἐγκλήματατά μου τὰ ὅποια διεξετραγώδει καὶ ἐξέθετε, ἔπρεπε, τὸν καιρὸν ποὺ ἔπραττον τὰ ἀδικήματα ταῦτα νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζομένην δι' αὐτὰ τιμωρίαν. Δηλαδή ἐὰν μὲ ἔβλεπε κάμνοντα πράγματα συνεπαγόμενα καταγγελίαν δι' εἰσαγγελίας¹, νὰ μὲ εἰσαγγείλῃ (μηνύση) καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διαδικασίαν (τῆς εἰσαγγελίας), νὰ ἐγείρῃ ἐνώπιόν σας τὴν δίκην ταύτην ὡς προτείναντα παράνομα ψηφίσματα, διότι δὲν δύναται ἐξ αἰτίας μου νὰ εἰσαγάγῃ εἰς δίκην τὸν Κτησιφῶντα. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐπίστευεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποκαλύψῃ ἐμὲ ὡς ἔνοχον δὲν θὰ κατηγορεῖ τὸν Κτησιφῶντα. 14. Μὰ καὶ ἐὰν μὲ ἔβλεπεν ἔνοχον ἀπέναντί σας εἰς κάτι τι ἄλλο ἐξ ἐκείνων ποὺ συκοφαντῶν ἀνέφερε ἢ καὶ εἰς ὅ,τι δύναται ἄλλο, περὶ ὧν ὑπάρχουν νόμοι καὶ ποινὰ καὶ δίκαι καὶ ἀποφάσεις ἔχουσαι σκληρὰς καὶ μεγάλας τιμωρίας καὶ ἦτο εἰς τὸ χέρι τοῦ νὰ τὰ ἐπικαλεσθῇ ὅλα αὐτὰ ἐναντίον μου τότε ποὺ ἔπραξα αὐτὰ ποὺ μὲ κατηγορεῖ καὶ ἐπολιτεύθην κατὰ τοῦτον τὸν (παράνομον) τρόπον κι' ἔτσι θὰ ἀπεδείκνυε τὴν κατηγορίαν τοῦ σχετικῶς μὲ τὰ ἀφορῶντα με, διὰ τῶν ἔργων τοῦ². 15. Τώρα ὅμως ἀφοῦ παρεξετράπη τῆς ὀρθῆς καὶ νομίμου ὁδοῦ³ καὶ ἀφοῦ ἀπέφυγε (νὰ παρουσιάσῃ) χειροπιαστάς ἀποδείξεις, ὅταν τὰ γεγονότα ἐφώναζαν, ἀφῆκε καὶ πέρασε τόσοσ καιρὸς καὶ ἀφοῦ ἐσυσσώρευσε καὶ κοροϊδίας

δεχομένους, καὶ ἐφ' ἧς μήτε ἀρχὴ καθέστηκε μήτε νόμοι κείνται τοῖς ἀρχοῦσι καθ' οὓς εἰσάξουσιν». Βλ. καὶ Ἀ ν θ ο κ ι θ. VI, 40. Ἰπῆρχε δὲ εἰσαγγελίας καὶ δι' ἄλλα ἀδικήματα στρεφόμενα κατὰ τῶν προσώπων τῶν ἀρχόντων κλπ. Βλ. καὶ Φ ω τ ι ἄ θ ο υ : Συμβολὴ εἰς τὸ Ἀττικὸν Δίκαιον (Ἀ θ η ν ἄ, XI, 89). Ἰπῆρχε καὶ ῥῆμα εἰσαγγέλλω=καταγγέλλω τινὰ περί τινος.

2. Δηλαδή ἐφ' ὅσον θὰ μὲ κατήγγελλε ἀμέσως ὅταν διέπραττα τὰ ἀδικήματα διὰ τὰ ὅποια τώρα μὲ κατηγορεῖ, θὰ ἀπεδείκνυε ὅτι ἦτο συνεπὴς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του.

3. Τοῦ νὰ μὲ μηνύσῃ ὅπως ὀρίζουν οἱ νόμοι, ὅταν δηλαδή μὲ ἔβλεπε παρανομοῦντα.

φορήσας ὑποκρίνεται· εἶτα κατηγορεῖ μὲν ἐμοῦ, κρίνει δὲ τουτονί, καὶ τοῦ μὲν ἀγῶνος ὅλου τὴν πρὸς ἐμὲ ἔχθραν προΐσται, οὐδαμοῦ δ' ἐπὶ ταύτην ἀπηντηκῶς ἐμοὶ τὴν ἑτέρου ζητῶν ἐπιτιμίαν ἀφελέσθαι φαίνεται. 16. Καίτοι πρὸς ἅπασιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς ἄλλοις δικαίοις οἷς ἂν εἰπεῖν τις ὑπὲρ Κτησιφῶντος ἔχοι, καὶ τοῦτ' ἐμοιγε δοκεῖ καὶ μάλ' εἰκότως ἂν λέγειν, ὅτι τῆς ἡμετέρας ἔχθρας ἡμᾶς ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν δίκαιον ἦν τὸν ἐξετασμὸν ποιῆσθαι, οὐ τὸ μὲν πρὸς ἀλλήλους ἀγωνίζεσθαι παραλείπειν, ἑτέρω δ' ὅτι κακόν τι δώσομεν ζητεῖν· ὑπερβολὴ γὰρ ἀδικίας τοῦτό γε.

17. Πάντα μὲν τοίνυν τὰ κατηγορημένα ὁμοίως ἐκ τούτων ἂν τις ἴδοι οὔτε δικαίως οὔτ' ἐπ' ἀληθείας οὐδεμιᾶς εἰρημένα· βούλομαι δὲ καὶ καθ' ἕνα ἕνα αὐτῶν ἐξετάσαι, καὶ μάλισθ' ὅσα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρεσβείας κατεψεύσατό μου, τὰ πεπραγμένα ἑαυτῷ μετὰ Φιλοκράτους ἀνατιθεὶς ἐμοί. Ἔστι δ' ἀναγκαῖον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ προσῆκον ἴσως, ὡς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἶχε τὰ πράγματα ἀναμνησαὶ ὑμᾶς, ἵνα πρὸς τὸν ὑπάρχοντα καιρὸν ἕκαστα θεωρῆτε.

18. Τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συσιάντιος πολέμου, οὐ δι' ἐμὲ (οὐ γὰρ ἔγωγε ἐπολιτευόμην πω τότε), πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε ὥστε Φωκέας μὲν βούλεσθαι σωθῆναι, καίπερ οὐ δίκαια ποιοῦντας ὁρῶντες, Θηβαίοις δ' ὄτιοῦν ἂν

1. Δηλαδή ἐνῶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Κτησιφῶντος κατηγορίαν του δὲν ἐμφανίζει τὴν πρὸς ἐμὲ ἔχθραν του ὡς τὸ κύριον ἐλατήριον τῆς κατηγορίας του προσπαθεῖ νὰ βλάψῃ ἄλλον.

2. Ὁ Κτησιφῶν. Ἄν καὶ τὰ εἶχε βάλει μὲ μένα καὶ ἐναντίον μου στρέφεται, καταδιώκει τὸν Κτησιφῶντα.

3. Οἱ Ἀθηναῖοι συνῆψαν εἰρήνην (τὴν καλουμένην Φιλοκράτειον), τὸ ἔτος 347/346. Ἡ ἀποστολὴ ὁμοῦ τοῦ Δημοσθένους εἰς Μακεδονίαν (ἢ ἀνωτέρω ἀναφερομένη) εἶναι ἢ δευτέρα ἀποστολὴ τὴν ὁποίαν ἔκαμον οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ λάβουν παρὰ τοῦ Φιλίππου ἐπίσημον διαβεβαίωσιν (τοὺς ὅρκους) περὶ τῆς εἰρήνης.

4. Ὁ Φωκικὸς πόλεμος (ὁ λεγόμενος καὶ «Β' Ἰερὸς πόλεμος»)

καὶ κατηγορίας καὶ κακολογίας τὰς ἀπαγγέλλει (τώρα) σὰ θεατρίνος. Ἐπειτα κατηγορεῖ μὲν ἐμέ, εἰσάγει δὲ εἰς δίκην τοῦτον ἐδῶ τὸν Κτησιφῶντα. Καὶ ἐνῶ ὄλος τοῦ ὁ δικαστικὸς ἀγὼν ἐμπνέεται κυρίως ἀπὸ τὴν πρὸς ἐμέ ἔχθραν τοῦ χωρὶς εἰς οὐδὲν σημεῖον (τῆς κατηγορίας του) νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐμέ καὶ τὴν (πρὸς ἐμέ) ἔχθραν τοῦ ¹, ὑποκρίνεται ὅτι προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ὥστε νὰ χάσῃ τὰ πολιτικά του δικαιώματα ἄλλος ².

16. Καὶ ὁμοίως, κύριοι δικασταί, μαζί με τὰς ἄλλας δικαιολογίας πού μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶπῃ ὑπὲρ τοῦ Κτησιφῶντος, μοῦ φαίνεται, ὅτι καὶ τοῦτο πολὺ εὐλόγως μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθῆ κανεὶς, ὅτι διὰ τὴν ἀναμεταξύ μας ἔχθραν, δίκαιον εἶναι νὰ ἀναμετρηθῶμεν ἐγὼ καὶ ὁ Ἀλσχίνης, καὶ ὄχι μὲ τὸ νὰ παραλείψωμεν νὰ λύσωμεν ἡμεῖς τοὺς ἀναμεταξύ μας λογαριασμούς, νὰ ζητῶμεν νὰ προξενήσωμεν κακὸν εἰς κάποιον ἄλλον, διότι τοῦτο θὰ ἦτο παρὰ πολὺ μεγάλη ἀδικία.

17. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ κρίνῃ ἀναλόγως καὶ νὰ διαπιστώσῃ ὅτι καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι γενόμεναι κατηγορίαι, οὔτε δικαίως ἀπεδόθησαν, οὔτε καὶ στηρίζονται ἐπὶ ἀληθείας τινός. Θέλω ὁμοίως ἐξετάσει ἐκαστην κατηγορίαν χωριστά, καὶ πρὸ πάντων ὅσας ψευδολογίας εἶπεν ἐναντίον μου σχετικῶς μετὰ τὴν γενομένην μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνην καὶ τὴν ἀποστολήν μου ὡς πρεσβευτοῦ ³ (εἰς τὴν Μακεδονίαν), ἀποδίδων εἰς ἐμέ ὅσα ἔκαμεν αὐτὸς μαζί με τὸν Φιλοκράτην. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη, καθὼς καὶ ἐπιβεβλημένον, κύριοι δικασταί, νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω εἰς ποίαν κατάστασιν εὗρισκοντο τὰ πράγματα κατὰ τὴν περιόδον ἐκείνην, διὰ νὰ ἐξετάζετε τὸ κάθε τι σύμφωνα μετὰ τὰς περιστάσεις πού ἐγένε.

18. Ἄμα ἐξερράγη ὁ Φωκικὸς πόλεμος ⁴, καὶ ἐξερράγη ὄχι ἐξ αἰτίας μου, (διότι ἐγὼ τότε δὲν εἶχα ἀκόμη ἀνακατευθῆ εἰς τὴν πολιτικὴν) ⁵, πρῶτον μὲν οὕτω διέκεισθε, ὥστε νὰ ἐπιθυμῆτε τὴν σωτηρίαν τῶν Φωκέων, ἂν καὶ ἐβλέπατε ὅτι δὲν ἔχουν δίκαιον. Ἀντιθέτως δὲ θὰ εἰσθε εὐχα-

¹ ἤρχισε τὸ ἔτος 355 καὶ ἔληξε τὸ ἔτος 346, διὰ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τῶν Φωκέων.

² Ὁ Δημοσθένης ἦτο κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Φωκικοῦ (ἢ Ἰεροῦ) πολέμου 29 ἐτῶν. ἤρχισε δέ, ὡς γνωστόν, νὰ πολιτεύεται τὸ ἔτος 354, ὅτε ἐξεφώνησε τὸν πρῶτον πολιτικὸν του λόγον «περὶ συμμοριῶν».

ἐφησθῆναι παυοῦσιν, οὐκ ἀλόγως οὐδ' ἀδίκως αὐτοῖς ὀργιζόμενοι· οἷς γὰρ ἠτύχηκεσαν ἐν Λεύκτροις, οὐ μετρίως ἐκέχρηντο· ἐπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διεισιθήκει, καὶ οὐθ' οἱ μισοῦντες Λακεδαιμονίους οὕτως ἴσχυον ὥστε ἀνελεῖν αὐτούς, οὐθ' οἱ πρότερον δι' ἐκείνων ἄρχοντες κύριοι τῶν πόλεων ἦσαν, ἀλλὰ τις ἦν ἄκριτος καὶ παρὰ τούτοις καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔρις καὶ ταραχή. 19. Ταῦτα δ' ὄρων ὁ Φίλιππος (οὐ γὰρ ἦν ἀφανῆ) τοῖς παρ' ἐκάστοις προδόταις χρήματα ἀναλίσκων πάντας συνέκρουε καὶ πρὸς αὐτούς ἐτάραττεν· εἴτ' ἐν οἷς ἡμάρτανον ἄλλοι καὶ κακῶς ἐφρόνουν, αὐτὸς παρεσκευάζετο καὶ κατὰ πάντων ἐφύετο. Ὡς δὲ ταλαιπωρούμενοι τῷ μήκει τοῦ πολέμου οἱ τότε μὲν βάρεις, νῦν δ' αἰνχεῖς Θηβαῖοι φανεροὶ πᾶσιν ἦσαν ἀναγκασθῆσόμενοι καταφεύγειν ἐφ' ὑμᾶς, ὁ Φίλιππος, ἵνα μὴ τοῦτο γένοιτο μηδὲ συνέλθοιεν αἱ πόλεις, ὑμῖν μὲν εἰρήνην, ἐκείνοις δὲ βοήθειαν ἐπηγγείλατο. 20. Τί οὖν συνηγωνίσασατο αὐτῷ πρὸς τὸ λαβεῖν ὀλίγου δεῖν ὑμᾶς ἐκόντας ἐξαπαιωμένους; Ἡ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, εἴτε χρῆ κακίαν εἴτ' ἄγνοιαν εἴτε καὶ ἀμφότερα ταῦτ' εἴπειν, οἱ πόλεμον συνεχῆ καὶ μακρὸν πολεμούντων ὑμῶν, καὶ τοῦτον ὑπὲρ τῶν πᾶσι συμφερόντων, ὡς ἔργον φανερόν

1. Ἡ μάχη αὐτὴ ἔγινε τὸ ἔτος 371 καὶ ἔκτοτε δι' ὠρισμένην περίοδον ἡ Θηβαϊκὴ πολιτεία ὄχι μόνον συνέτριψε τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης καὶ ἐταπείνωσε τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλὰ κατέστη καὶ ἡ μεγαλύτερα πολιτεία τῆς Ἑλλάδος.

2. Ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Δημοσθένης ὅτι αἱ διάφοροι πολιτεῖαι τῆς Πελοποννήσου ἀντιμετώπιζον ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας λόγῳ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιθέσεων ποῦ ὑπῆρχον μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ των.

3. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Σπαρτιάται σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐγκατέστησαν κυβερνήσεις φιλοσπαρτιατικὰς, καὶ κυρίως ἔφερον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοὺς ἄκρους συντηρητικούς.

4. Ἐδῶ μεταφράζω κάπως ἐλευθέρως ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὸ νόημα τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους λεγομένων καὶ ὄχι εἰς τὴν κατὰ λέξιν μετάφρασιν.

ριστημένοι ἂν οἱ Θηβαῖοι ἐπάθαιναν οἷονδῆποτε κακόν, ἐπειδὴ τὰ εἶχате χαλασμένα μὲ αὐτοὺς ὄχι βέβαια χωρὶς λόγον καὶ ἀδίκως, διότι εὐτυχήσαντες γὰ νικήσουν τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὴν ἐν Λεύκτροις¹ μάχην τὸ παράκαμαν κατόπιν. Ἐπειτα δὲ ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἦτο διηρημένη σὲ κόμματα², καὶ οὔτε οἱ μισοῦντες τοὺς Λακεδαιμονίους ἦσαν τόσο ἰσχυροὶ ὥστε γὰ καταβάλουν τὸ κράτος τῆς Σπάρτης, οὔτε πάλιν οἱ ὀλιγαρχικοί, οἱ ὅποιοι πρότερον³ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν Λακεδαιμονίων ἐκυβέρνων τὰς πελοποννησιακὰς πόλεις, εἶχον καμμίαν ἰσχύον, ἀλλ' ἐπεκράτει τόσο εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅσον καὶ εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, ἀμφίρροπος κοινωνικὸς ἀγὼν καὶ (πολιτικὴ) ἀνακατωσύρα. 19. Ταῦτα λοιπὸν βλέπων ὁ Φίλιππος, (καὶ τὰ ἔδλεπε διότι ἦσαν φανερά), ἐξώδευε χρήματα πρὸς ἐξαγορὰν τῶν εἰς ἑκάστην (ἑλληνικὴν) πόλιν ὑπαρχόντων προδοτῶν καὶ ἔτσι μὲσω αὐτῶν ἐπροκάλεσε συγκρούσεις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ κοινωνικὰς ταραχὰς εἰς ἑκάστην ἑλληνικὴν πόλιν. Ἐπειτα ἐνῶ οἱ ἄλλοι (Ἕλληνες) ἔκαμναν γκάφες καὶ ἀνοησίες⁴, αὐτὸς ἐκμεταλλευόμενος τὴν (ἐσωτερικὴν) κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων προητοιμάζετο⁵ καὶ ἐγίνετο μέγας διὰ τῆς καταπιέσεως πάντων⁶. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ μακροῦς τοῦ (Φωκικοῦ) πολέμου οἱ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀνοικονόμητοι καὶ τώρα κακόμοιροι Θηβαῖοι⁷ ὑπέφερον πολὺ, καὶ ἦτο φανερὸν εἰς ὅλους, ὅτι θὰ ἤναγκάζοντο γὰ προσφύγουν πρὸς σᾶς, ὁ Φίλιππος, διὰ γὰ ἀποφευχθῆ τοῦτο καὶ γὰ μὴ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν αἱ δύο πόλεις, εἰς σᾶς μὲν ὑπεσχέθη εἰρήνην, εἰς δὲ τοὺς Θηβαίους βοήθειαν. 20. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποὺ συνετέλεσε εἰς τὸ γὰ σᾶς εὖρη σχεδὸν προθύμους καὶ ἐτοίμους εἰς τὸ γὰ ἐξαπατηθῆτε; Αὐτὸ ἦτο· ἢ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τακτικὴ, εἴτε πρέπει γὰ τὴν ὀνομάσωμεν δειλίαν, εἴτε ἀνοησίαν, εἴτε καὶ τὰ δύο μαζί, οἱ ὅποιοι ἐνῶ σεῖς ἐπολεμούσατε (ἐναντίον τοῦ Φιλίππου) ἕνα πόλεμον χωρὶς τέλος καὶ μακρόχρονον, καὶ μάλιστα πόλεμον χάριν τῶν συμφερόντων ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐκ

ἡ . Διὰ γὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διὰ γὰ ὑποτάξῃ τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας.

6. Ἐτσι μεταφράζεται ἡ φράσις «ἐφύετο κατὰ πάντων».

7. Τοὺς ἀποκαλεῖ κακόμοιρους, διότι ὁ Ἀλέξανδρος κατ' ἐστρεψε τὴν πόλιν των καὶ ὄχι μόνον ἐθανάτωσε πολλοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ καὶ χιλιάδας ἐξ αὐτῶν ἐπώλησε σκλάβους.